

VERSLAGEN VAN DE MAANDELIJKSTE BIJEENKOMSTEN

Te Maastricht op 7 mei 1981.

Twee studenten van het Moller Instituut te Tilburg, Marcel Damoiseaux en Paul Cuypers toonden zich te hebben voorgenomen om de resultaten van hun onderzoek naar waterdieren in de Geul op een zo goed mogelijke wijze over te dragen aan de aanwezige leden.

Met behulp van dia- en overheadapparatuur werden foto's, tekeningen en grafieken uit hun studie op overduidelijke wijze gepresenteerd. Het doel van hun onderzoek was om een methode te ontwikkelen voor de beoordeling van de kwaliteit van het water van de Geul aan de hand van de in dit water levende organismen. Met name die dieren die zo groot zijn dat ze met het blote oog herkenbaar zijn hebben zij onder de loep genomen.

Iedereen die wel eens stenen uit een beek heeft opgetild zal weten om welke dieren het gaat: platwormen, vlokreeften, haftenlarven, steenvlieglarven, muggenlarven, vliegenlarven, bloedzuigers, enzovoort. Op heel eenvoudige wijze werd dit onderzoek uitgevoerd. Zeer regelmatig, gedurende een lange periode, vingen zij op vier vaste punten in de Geul met een schepnet zoveel mogelijk van dergelijke diersoorten. Aan de verdeling van het aantal soorten per monster werd, mede op basis van literatuur, een waarde gegeven, die zou kunnen staan voor een bepaalde graad van vervuiling. Bij de bespreking van de verschillende diersoorten kwamen vele interessante wetenswaardigheden aan bod. Er bleken ook nogal wat voor de Geul 'nieuwe soorten' gevangen te zijn. Het doel van hun onderzoek werd in ieder geval in zoverre bereikt, dat zij inderdaad voor de eerste maal een methode beschreven hebben, die het mogelijk maakt om verandering in de waterkwaliteit van de Geul te volgen aan de hand van deze diersoorten. Deze resultaten moeten beschouwd worden als een zeer welkome aanvulling op de chemische analyses, die niet meer dan een momentopname kunnen zijn en b.v. niets kunnen zeggen over de waterkwaliteit van bijvoorbeeld een week geleden. De aanwezigheid, bij herhaalde monsterring, van bepaalde diersoorten, zegt daarover wel het een en ander. Het is te hopen, dat het Waterschap Zuiveringsschap Limburg hiervan gebruik zal kunnen maken.

Het is daarbij ook voor leken een erg interessante studie. Beide studenten hebben daarom besloten

om naast publicatie van de resultaten (zie recensie in het aprilnummer) ook een onderzoekshandleiding voor jeugdige natuuronderzoekers te maken, een prijzenswaardig initiatief waarmee menige leerkracht of jeugdleider die met leerlingen in de natuur aan de slag wil, gelukkig zal zijn. Mochten bovengenoemde wensen vervuld worden, dan kunnen we misschien hieraan enig optimisme over de waterkwaliteit van de Geul in de toekomst ontnemen. Aan het enthousiasme van de heren Damoiseaux en Cuypers zal het in ieder geval niet liggen.

Te Heerlen op 11 mei 1981

Omdat de heer G. van Beek, oud-hortulanus van de Botanische Tuin in Terwinselen, een voordracht zou houden over "Lipbloemen", werd de bijeenkomst gehouden in het zaaltje van de Botanische Tuin, zodat het besprokene ook aan de hand van levend materiaal kon worden toegelicht.

Spreker schetste de plaats, die de familie van de Lipbloemen of Labiatae inneemt in de evolutionaire stamboom van de tweezaadlobbigen. Uit de Boterbloemachtigen hebben zich ongeveer 250 tweezaadlobbige plantenfamilies ontwikkeld. Naast onder meer de Samengesteldbloemigen (Compositae) en de Klokjesfamilie (Companulaceae) behoren de Lipbloemigen tot de verst geëvolueerde families uit deze groep. De Lipbloemenfamilie omvat, verspreid over de hele wereld, ca. 3000 geslachten, waarvan er 15 in de Botanische Tuin in Terwinselen aanwezig zijn. Omdat de Lipbloemigen van huis uit warmteminnende planten zijn, moeten we het merendeel ervan zoeken in de landen rondom de Middellandse Zee, in Midden-Amerika en Mexico. De Lipbloemigen vormen een zeer karakteristieke familie. Alle Lipbloemen hebben een holle vierkante stengel met kruisgewijs staande bladeren. De bloemen zitten kortgesteeld in de oksels der bovenste bladeren. Hoewel ze maar aan twee kanten van de stengel zijn bevestigd, maken zij de indruk in kransen rondom de stengel te staan. Ook de bloemen zelf zijn kenmerkend, veelal duidelijk tweelippig met meestal vier meeldraden. De meeste Labiatae worden door bijen of hommels bestoven en hebben een karakteristieke, aromatische "labiatengeur".

Verscheidene soorten waren al in de oudheid bekend, hetzij om hun geneeskrachtige werking, hetzij als keukenkruid of als geurkruid. Tot de eerste categorie behoren een veertiental soorten. Te noemen zijn Echte- of Tuinsalie (*Salvia officinalis*) in gorgeldrank bij ontsteking van mond- en keelhol-

te, Echte tijm (*Thymus vulgaris*) in hoestdrank, Citroenmelisse (*Melissa officinalis*) bij slapeloosheid en Pepermunt (*Mentha x piperita*) tegen maag- en darmstoornissen.

Een twaalfstal soorten worden als keukenkruid gebruikt o.a. Bonekruid (*Satureja hortensis*), Wilde marjolein (*Origanum vulgare*), Bazielkruid (*Ocimum basilicum*) en Rozemarijn (*Rosmarinum officinalis*). Tot de geurkruiden behoren Lavendel (*Lavandula officinalis*) en Hyssop (*Hyssopus officinalis*), alhoewel uit hun namen blijkt, dat ze ook om hun geneeskrachtige werking werden gebruikt.

De heer van Beek vertelde van een aantal zowel inheemse als buitenlandse soorten lipbloemen interessante bijzonderheden en wetenswaardigheden. Tijdens een rondwandeling door de Botanische Tuin werden enkele besproken soorten nader bekeken.

De pauze werd benut om een korte bestuursverkiezing gehouden. De secretaris, de heer P. Spreuwenberg, was aan de beurt om af te treden. Hij stelde zich herkiesbaar en werd met algemene stemmen herkozen.

Daarna deed de heer P. Spreuwenberg verslag van enkele interessante waarnemingen van spechten. Tijdens de excursie van de Plantenstudiegroep op

2 mei naar Crapoel (gemeente Gulpen) hoorde hij enkele keren de typische klagende zang van de Middelste Bonte Specht (*Dendrocopus medius*) in een loofbos. Even later konden W. van der Coelen en hijzelf het dier op ca. 7 meter afstand in de zon in een berk zien zitten. De helder rode kruin, gestreepte beige flanken en de rose anaalstreek werden door beide waarnemers goed gezien.

Na daarop al eerder attent te zijn gemaakt door de heer G. Dunnewold, zag hij op 3 mei 1981 nabij de Rode Beek op de Brunssummer Heide in gezelschap van de heren W. Bult, J. Conen, R. Foppen, F. Schepers en R. Schols één Grijskopspecht (*Picus canus*), die zich daar een half uur lang luid roepend liet waarnemen. Met de telescoop kon de vogel goed worden waargenomen: duidelijk kleiner dan de Groene Specht (*Picus viridis*), met grijze kop, zwarte baardstreep en rood voorhoofd. Tijdens het roepen sperde de specht de snavel wijd open. De Grijskopspecht was met zekerheid op 28 april 1981 al aanwezig (G. Dunnewold) en werd op 9 mei daaropvolgend nog gezien.

Met behulp van een cassette recorder konden de aanwezigen kennis maken met de karakteristieke zang van beide spechtsoorten.

INVENTARISATIE VAN DE ROEK (*CORVUS FRUGILEGUS*) IN LIMBURG 1980

door

J.M.P. UMMELS

Essendijk 15, 6243 BH Geulle

Het jaar 1980 is voor de Roek (*Corvus frugilegus*) in Limburg nogal succesvol verlopen. Er zijn sinds het broedseizoen van 1979 (zie UMMELS, 1979) een aantal nieuwe kolonies bijgekomen. Jammer genoeg is de kolonie die zich elk jaar in Geulle vestigde in 1980 verdwenen. Waarschijnlijk is dit het gevolg geweest van snoeiactiviteiten die hebben plaats gevonden net in de tijd dat de vogels met de eerste nestbouw begonnen (eind februari, begin april). Ze hebben begin maart een aantal nesten gebouwd die ze later weer afbraken. Roeken zijn namelijk zeer gevoelig voor verstoringen van mensen en zeer bijzonder in de tijd van de nestbouw. Hier tegenover staat echter dat er 4 nieuwe kolonies zijn bijgekomen. Deze 4 nieuwe kolonies liggen in Born, Stein, Wittem en Wijlre.

Born: Deze kolonie heeft zich gevestigd om en nabij de sluis in het Julianakanaal. De in totaal 28 nesten waren gevestigd in Canadese populieren op twee afzonderlijke plaatsen, t.w. 18 nesten bij het pompstation direkt naast de sluis en de 10 andere nesten in de populieren langs de dijk van het Julianakanaal even ten zuiden van de sluis.

Stein: Een groepje van 12 paren heeft zich gevestigd achter het missiehuis langs de dijk van het Julianakanaal. Ook hier is de Canadese populier als nestboom gekozen. Bij plaatselijke informatie vertelde men mij dat op deze plaats op het einde van de dertiger jaren voor het laatst Roeken hebben gebroed. In 1936 telde men hier 10 nesten (FEIJEN, 1970; UMMELS, 1979).